

Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος ως σύμβολο

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Η μέρα αυτή – η έβδομη και 20η του Μαΐου – ήταν η πιο κρίσιμη στη ζωή του γένους. Και ο Δούκας, όταν έφτασαν τα φοβερά νέα στη Μυτιλήνη, έλεγε συχνά: «Ο τύραννος άρχισε την Κυριακή να διενεργεί πόλεμο ολοκληρωτικό και μέχρι το βράδυ δεν έδωσε στους Ρωμαίους ούτε μία στιγμή ανάπαυσης. Ήταν Κυριακή εκείνη των Αγίων Πάντων, 27 Μαΐου.

Αν επικρατούσε η γνώμη του Χαλίλ πασά, του πρώτου Βεζύρη, ή Κυριακή εκείνη θα είχε άλλο νόημα στην ιστορία• θα είχε το αντίθετο νόημα. Μία μοναδική στιγμή άρκεσε για να πάρει ο Μωάμεθ του, την απόφαση να επιτεθεί, εκτοπίζοντας από την καρδιά του την απόφαση να φύγει, που είχε σχεδόν αποκρυσταλλωθεί. Μήπως ταλαντεύτηκε, όπως είπα και παραπάνω, ο ίδιος ο Θεός; Ο Σογάν πασάς που, στην κρίσιμη συζήτηση, κέρδισε το παιχνίδι, επικαλέσθηκε – όπως διεμήνυσε στον Κωνσταντίνο ο Χαλίλ πασάς – την αλλαγή του σημείου που φάνηκε στον ουρανό. είπε στον Μωάμεθ: «Δεν βλέπεις ότι το φως αυτό στον ουρανό είναι σημάδι ότι ο Θεός έχει αποφασίσει να σου παραδώσει την πόλη;»

Μία μοναδική στιγμή μες στην ψυχή του Μωάμεθ άρκεσε, για να γίνει η ημέρα της σωτηρίας του Γένους μας, ημέρα καταστροφής. Είμαι βέβαιος ότι ο αυτοκράτωρ

Κωνσταντίνος, όταν πήρε το μήνυμα του Χαλίλ και όταν το ίδιο βράδυ της μοιραίας Κυριακής αισθάνθηκε την πίεση των Τούρκων στα τείχη να γίνεται όλο και πιο έντονη και καθολική, θα ήξερε πια μέσα του ότι το τέλος είναι αναπόφευκτο. Η σκέψη αυτή με κάνει να τον θαυμάζω περισσότερο. Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος έδειξε από την στιγμή εκείνη την πιο μεγάλη αποφασιστικότητα και γενναιότητα. Έγινε, έτσι, μεγαλύτερος από ότι η φύση τον είχε πλάσει, από την στιγμή που ξεκίνησε, καλπάζοντας με το άλογό του να αντιμετωπίσει το αναπόφευκτο. Να το αντιμετωπίσει, δείχνοντας στον κόσμο πράγμα που, μετά τον Λεωνίδα, δεν το δείξε κανένας άλλος με τον ίδιο υπέροχο τρόπο: ότι και στο αναπόφευκτο πρέπει να αντιστέκεσαι. Ο Κωνσταντίνος έκανε και κάτι περισσότερο από τον Λεωνίδα: ο ηρωικός Σπαρτιάτης έγινε ένα μεγάλο σύμβολο, ενώ ο Μιλτιάδης ή ο Θεμιστοκλής, ο Μέγας Αλέξανδρος ή ο Ιούλιος Καίσαρας δεν έγιναν σύμβολα. Έγιναν μεγάλες πραγματικότητες (η νίκη χωράει μόνον στην παροδική πραγματικότητα), άλλα σύμβολα δεν έγιναν (τα σύμβολα εγγίζουν την αιωνιότητα). σύμβολο γίνεται εκείνος που ενσαρκώνει τη μεγάλη θυσία (εκείνη που, πριν σημειωθεί, δεν είναι μονάχα πιθανή, αλλά είναι, όπως η θυσία του Χριστού, προαποφασισμένη), και όχι εκείνος που πραγματοποιεί θριάμβους. Ο Λεωνίδας έγινε, λοιπόν, σύμβολο. Ωστόσο, η προκαθορισμένη θυσία του – η απόφασή του να μείνει στις Θερμοπύλες, ξέροντας καλά ότι μένει για να θυσιαστεί – είχε και άμεση εγκόσμια σκοπιμότητα• έπρεπε, αντιμετωπίζοντας κάμποσες ώρες το αναπόφευκτο (αναπόφευκτο για τον εαυτό του και τους τριακόσιους), να προκαλέσει μία καθυστέρηση στην προώθηση των Περσών, μία καθυστέρηση που θα έκανε τους Έλληνες να κερδίσουν το τελικό παιχνίδι. Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος αντιστάθηκε στο αναπόφευκτο που ήταν, αυτό το ίδιο, η τελευταία φάση του παιχνιδιού για το Γένος ολόκληρο. Έτσι, η μορφή του συμβολίζει κάτι μεγαλύτερο από ό,τι συμβολίζει η μορφή του Λεωνίδα.

Ωστόσο, λέω και κάτι άλλο. Ο Κωνσταντίνος ξεκίνησε, καλπάζοντας με τ' άλογό του, να αντισταθεί στο αναπόφευκτο, βέβαιος ότι πάει να θυσιαστεί. όταν ξεκινάς με τέτοιο τρόπο, δεν υπάρχει τάχα και κάποια πιθανότητα να υποχωρήσει μπροστά σου και να ηττηθεί το αναπόφευκτο, να σωριαστεί χάμω, και να πραγματοποιηθεί το αδύνατο; Λέω ότι υπάρχει η πιθανότητα αυτή. Ό,τι είναι αδύνατο δεν είναι και απίθανο. υπάρχει η περίπτωση του θαύματος. Υπάρχει ο Θεός.

Αλλά, τον Μάιο του σωτηρίου έτους 1453, δεν έγινε το θαύμα.

Παναγιώτη Καννελόπουλου (από το βιβλίο του «Γεννήθηκα το 1402»)

Επιμέλεια: Ηλίας Ν. Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

Πηγή: pemptousia.gr